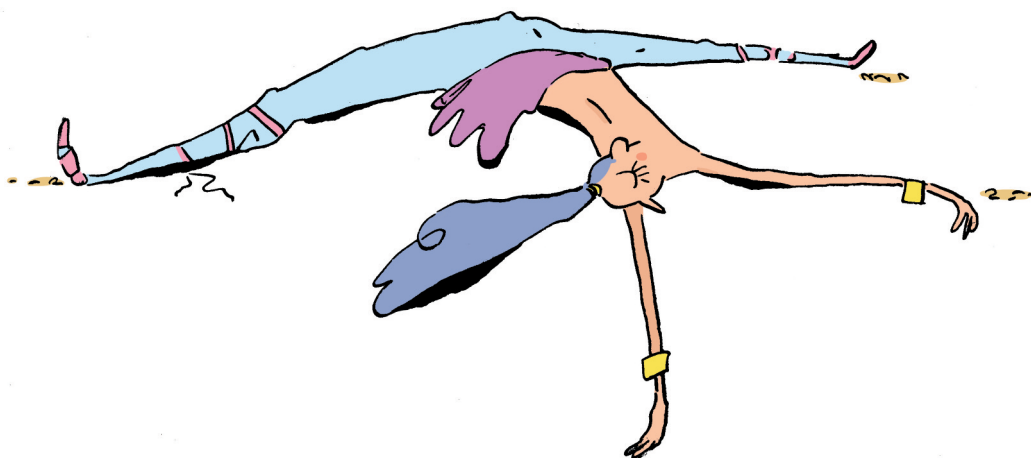

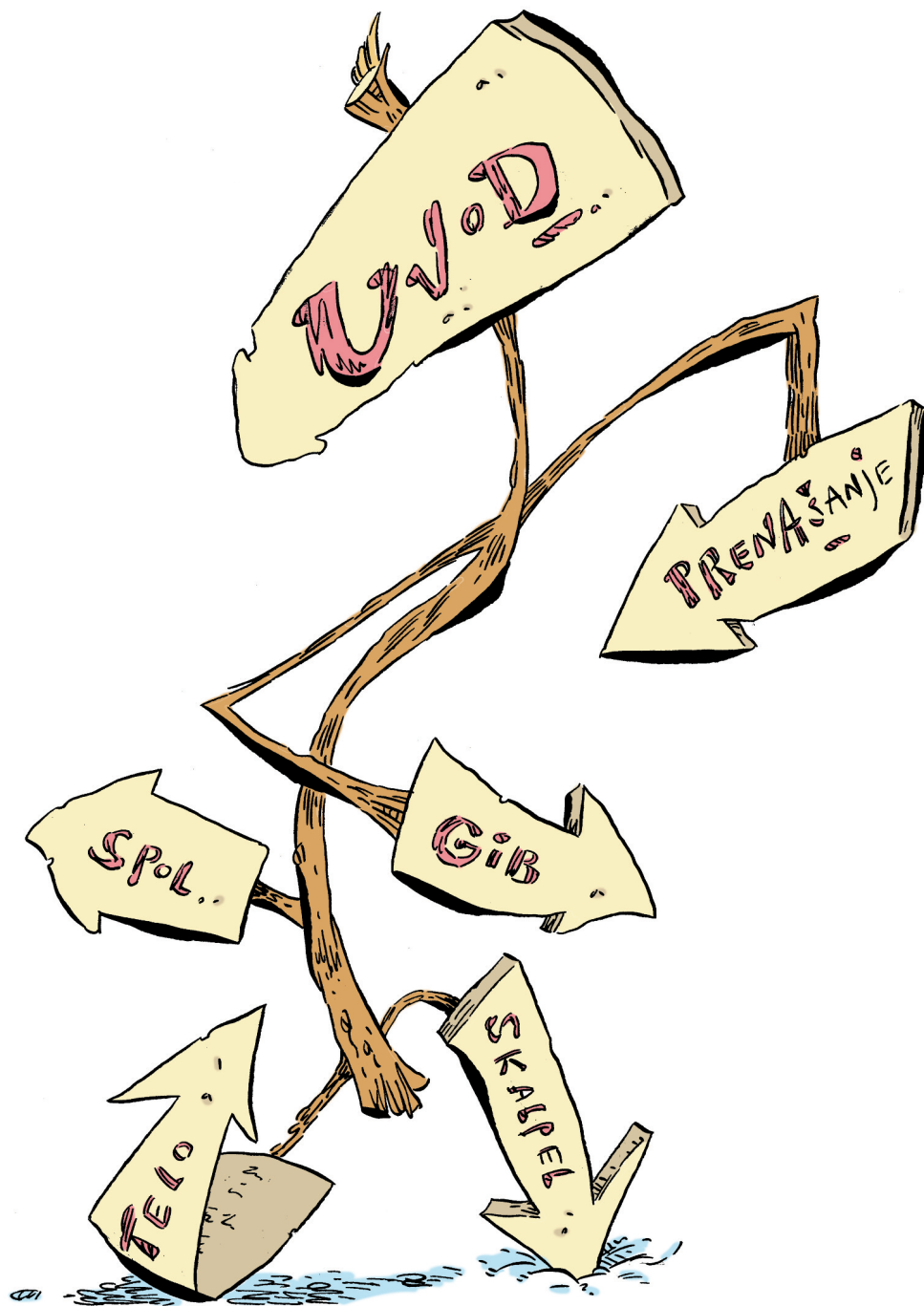
Zala Pezdir

PLESNI POJMOVNIK

ZA MLADE

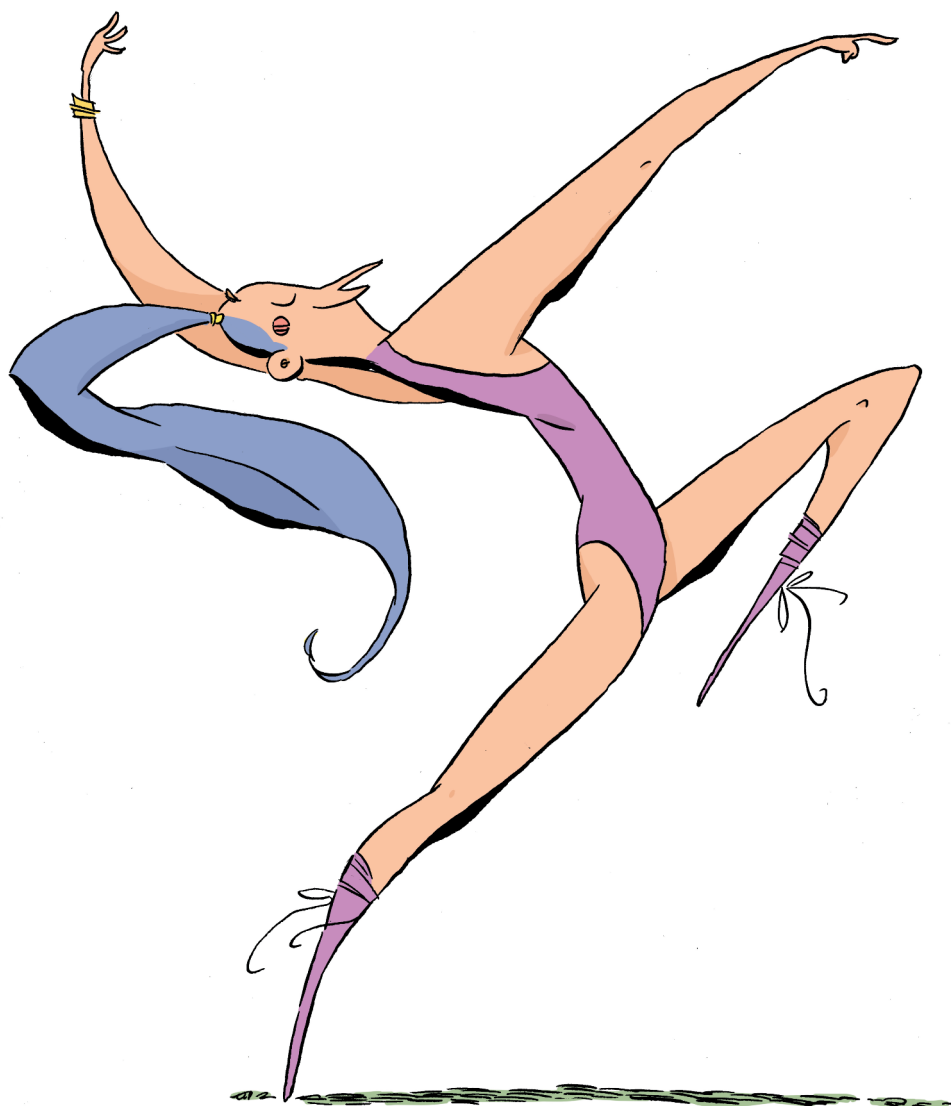
KAZALO

6	Uvod
10	O iskanju izvora in definicij plesa
28	Človeško telo
46	Telo, gib, kultura
58	Družbena moč plesa in nekaj primerov plesnega izražanja skupinskih identitet
82	Spol, spolnost in plesne oblike
104	Prenašanje plesnih oblik
124	S skalpelom do umetnosti, s kontekstom do kolonializma
144	Za konec
147	Stvarno in imensko kazalo
153	Viri slik

UVOD

O plesu govorimo na zelo različne načine. Včasih za koga ugotovimo, da ima ples »v krvi«, za drugega pa, da se je rodil z »dvema levima nogama«. Večkrat lahko preberemo, da je ples »univerzalen človeški jezik«, pa se ob ogledu neke plesne predstave sprašujemo, kaj nam hoče povedati, medtem ko lahko nekdo drug ob koncu vriska in ploska. Pravimo, da je ples človekov »prvotni izraz«, pa plesalci leta hodijo na treninge, ki niso vedno najbolj prijetni.

Je ples odraz ali učenje feminilnosti? Postane moški, ki pleše, »požen-ščen«? So tudi taki, ki mislijo, da na ples hodimo samo zato, da imamo zvečer v postelji družbo. Je ples odraz človekove neracionalnosti ali prav nasprotno, odraz visoko razvitega intelekta? Je plesa res konec, ko je konec giba? V tem Pojmovniku se bomo poglobili v prav vsa navedena vprašanja in z njimi povezane mentalne predstave ter jih skušali s pomočjo brskanja po najrazličnejših disciplinah znanja osvetliti z različnih zornih kotov.

Plesni pojmovnik je nastal z željo po razjasnitvi pojmov in po posodobitvi tistih predstav o plesu, ki vplivajo na naš pogled na svet, hkrati pa jih pogosto precej nekritično prevzemamo, povzemamo in širimo dalje. Je tudi poskus sinteze znanj različnih disciplin, zaradi česar ima drugačno strukturo in sporočilnost od tradicionalnih knjig o plesu.

Eden od načinov prečiščevanja pojmov je ta, da se vprašamo po virih in zgodovini njihove rabe. Vzemimo za primer pojem »primitivnega plesa«, ki ga bomo natančneje obdelali že v prvem poglavju. Besedno zvezo v vsakdanji rabi slišimo pogosto, čeprav so vede, ki so ta pojem nekoč sestavile, svoje dejanje že neštetokrat obžalovale in se od pojma tudi oddaljile. Razlogov, zakaj ti kritični premisleki ne dobijo mesta v splošnejši komunikaciji, je lahko veliko, rezultat pa je žal ta, da smo lahko z nekritično rabo pojma povsem nevede vpleteni v povzročanje bolečine ljudem, ki jih niti ne poznamo. Nepremišljeno širjenje nepremišljenih pojmov ima lahko za ljudi, ki se jih ti pojmi dotikajo, povsem fizične posledice. V najhujšem primeru lahko vodijo do izgube osnovnih človekovih pravic, kot se je to dogajalo med suženjstvom, se pravi v času podjarmljanja »primitivnih ljudi«. Razčiščevanje pojmov je zato zelo pomembna stvar. Po eni strani si s tem širimo lastna obzorja, po drugi pa nas odgovori na vprašanja, kot na primer »kdo nekaj pravi« in »zakaj tako pravi«, lahko privedejo do prepoznavanja družbenih razmerij, ki se skrivajo v prav vseh pojmi. S tem se konec koncev dokoplamo do izbire, v kakšni družbi želimo živeti, saj tako, kot v družbena razmerja vsak dan vstopamo, iz njih lahko tudi izstopimo. Kako imenujemo svet okoli nas, ima pri tem zelo pomembno vlogo.

Če je ločevanje besednih »semen od plevla« tako po eni strani zelo pomemben element spoznavanja, nekega pojma oziroma »semena« sama ne moremo dodobra spoznati, kaj šele ceniti, če o njem ne izvemo še kaj drugega. Ustavimo se za hip pri tovrstni primerjavi pojmov kar s

konkretnimi semeni. Recimo, da imamo v skodelici laneno seme. Oseba, ki o njem ne ve nič razen tega, da jo oblika in barva spominjata na spominčke mišjih prebavil, na skodelico verjetno gleda z gnusom, medtem ko oseba, ki ve, da je laneno seme genetski zapis rastline, ki vsebuje veliko količino vlaknin, ki ob uporabi pozitivno vplivajo na črevesno floro, in da ima to dalje zdravilne učinke na človeški imunski sistem, v pogledu morda celo uživa. Razlika med prvo in drugo osebo je ta, da se prva naslanja izključno na vizualne informacije in pomen vidnega išče v osebnih izkušnjah, ki jih ima pač na voljo, medtem ko druga že premore spoznanja z drugih področij (kot sta na primer poznavanje pojmov o človeški prebavi in imunskem sistemu) in je sposobna te elemente tudi medsebojno pomensko povezati. Lahko rečemo, da ima druga oseba več znanja in razumevanja, pomen lanenega semena pa je v drugem primeru bogatejši.

V tem Pojmovniku ne bomo le izluščevali pojmov, pač pa jih bomo tudi pomensko bogatili. Tudi zato bo včasih več govora o čem drugem kot o plesu, vendar so vsi izleti v druge sfere natančno premišljeni, ker nam bodo na koncu pomagali k bolj celostnemu razumevanju pojavnosti, ki jo imenujemo ples.

Če se vrnemo k pojmu »primitivnega plesa«, bomo prav kmalu videli, da ima več skupnega s fantazijskimi predstavami o svetu kot z njegovo realnostjo. Ob tem se nam lahko že zdaj porodi vprašanje, kakšne posledice bo to spoznanje imelo za naše razumevanje oblik, kot sta na primer *klasični balet* in *sodobni ples*, ki ju velikokrat predstavljamo kot »razviti« protipol »primitivnemu« plesu. V Pojmovniku bomo na tovrstne zagate odgovorili s povezovanjem nekaterih izbranih plesnih oblik z njihovimi okolji in časovnimi dimenzijami. Šele ko neko plesno obliko namreč umestimo v njen zgodovinski, prostorski in telesni kontekst, ko torej spoznamo zgodbe družbenih razredov, političnih prevratov, konstrukcij spola, pa tudi fizioloških procesov, se nam odstre paleta pomenov, o katerih niti sanjali nismo.

Ko sem se odločila napisati ta Pojmovnik, sem se odločila napisati knjigo, kakršne ni. Večina plesne literature svojo temo obdeluje na ločevalne načine: nekatera besedila se osredotočajo na zgodovino tako imenovanih »umetniških zvrsti« plesa, kjer se v centru znajdejo predvsem evropske in severnoameriške oblike, nekatera pišejo o »ljudskem plesu«, ki ga ponavadi povezujemo s podeželjem in kulturo širše sku-

pine, s katero se istovetimo, nekatera se morda dotaknejo »popularnih« zvrsti, ki jih pogosto enačimo z mestnim okoljem in »zabavo«, vendar vsako tovrstno pisanje ponavadi trpi za sorodno boleznijo: za izvzetjem iz širšega kulturnega konteksta, kar nam precej zastre pogled. Kot kulturna antropologinja na ples gledam kot na odraz družbe in ne kot na nekaj, kar se lahko pojavi zunaj nje. To velja za popolnoma vsak ples. Kot plesalka pa se zavedam še nečesa: da pisanje o izključno kulturnih kontekstih in družbenih teorijah spregleda telesno izkušnjo, ki je včasih enostavno poglavitni motor našega vstopanja v ples.

Ples je križišče človeške kulture in posameznikove telesnosti. Ker sem želela poleg prečiščevanja pojmov pokazati na pojavnosti, ki ponavadi izostanejo iz ločevalnega pisanja o plesu pri nas, knjiga vključuje tudi osnove anatomije in obrazložitve dinamičnih iger med naravo in kulturo. Naj te, dragi_a bralec_ka, opozorim, da je prvo poglavje knjige najbolj abstraktno, saj se ukvarja z iskanjem definicij plesa in z dediščino plesnozgodovinskega pisanja. Naj te to ne prestraši. Nasprotno upam, da te knjiga vzpodbudi, da želiš o njih in plesu izvedeti še več. Da se odločiš izkusiti, gledati, poslušati ali pa brati dalje. Ker je ples tega vreden in ker si Ti vreden_a plesa.

Zala Pezdir v
predstavi
Order in disorder,
2021,
Soundance Berlin

